Kvinnans kropp - ett slagfält

En litteraturstudie om det sexuella våldet i östra Demokratiska republiken Kongo (DRK), dess förutsättningar och konsekvenser

Sociologi, kandidatkurs, 30 hp
Självständigt arbete, 15 hp
VT 2022
Författare: Moa Lindgren & Axel Svensson
Handledare: Magnus Boström

Örebro University
School of Humanities, Education and Social Sciences
Sociology, Advanced course, 30 hp
Essay, 15 hp, Spring 2022
Title: Kvinnans kropp – ett slagfält
Author: Moa Lindgren & Axel Svensson

Abstract

Conflicts have been present in the eastern Democratic Republic of Congo (DRC) for many decades. The demand for the country's natural resources in combination with unstable state power and the presence of armed groups are the reasons why sexual and gender-based violence (SGBV) has continued to petrify the local communities. It is used as a systematic weapon to terrorize, humiliate, and intimidate civilians and to destroy communities and families. The aim of this study is thus to investigate the conditions for reproduction of SGBV in DRC as well as its individual and structural consequences. The results of this literature study are analyzed based on the following theoretical approaches: doing gender, toxic masculinity and "the established and the outsiders". The study, with an integrative approach, shows that there are numerous consequences both for the women and the society, including for example fistulas, gunshot wounds, death, anxiety, depression, rejection, and stigmatization. The results also show that the efficiency depends, among other things, on how culturally integrated the sexual violence is and that it is allowed to reproduce due to gender norms. The violence has unifying effects on members of the armed groups where hypermasculine characteristics are rewarded. Overall, it can be stated that the situation is complex and SGBV is a destructive element in the conflict. The violence is a consequence of prevailing structures while contributing to their maintenance. The study therefore contributes with knowledge about the driving factors behind sexual violence in war and shows the importance of gender norms in its reproduction.

Key words: Democratic Republic of Congo (DRC), sexual and gender-based violence (SGBV), war, conflict, war-rape, structures, consequences, stigmatization, rejection.

Sammanfattning

I östra Demokratiska republiken Kongo (DRK) har konflikter varit närvarande i många decennier. Konflikten om landets naturresurser, i kombination med en instabil statsmakt och närvaron av beväpnade grupper är anledningen till att användandet av sexuellt våld fortsatt lamslå lokalsamhällen. Det används som ett systematiskt vapen för att terrorisera, förödmjuka och skrämma civila och för att splittra samhällen och familjer. Syftet med studien är att förstå och förklara vilka faktorer som reproducerar brukandet av sexuellt våld som ett vapen i krig samt dess individuella och strukturella konsekvenser. Detta görs genom en litteraturstudie och resultaten analyseras utifrån följande teoretiska begrepp: att göra kön, toxisk maskulinitet samt etablerade och outsiders. Litteraturstudien, som har ett integrativt förhållningssätt, visar att det finns många konsekvenser både för kvinnor och samhället: fistlar, skottskador, död, ångest, depression, exkludering och stigmatisering är några exempel. Resultaten visar också att effektiviteten bland annat beror på att det sexuella våldet är djupt rotat i kulturen i DRK och reproduceras av rådande könsnormer. Våldet har förenande effekter på medlemmar av de beväpnade grupperna där hypermaskulina egenskaper premieras. Sammantaget kan det konstateras att situationen är komplex och det sexuella våldet är ett mycket destruktivt inslag i konflikten. Våldet är en konsekvens av rådande strukturer samtidigt som det bidrar till upprätthållandet av dem. Studien bidrar därför med kunskap om de drivande faktorerna bakom sexuellt våld i krig samt visar på könsnormers betydelse för reproduktionen av det.

Nyckelord: Demokratiska Republiken Kongo (DRK), sexuellt våld, krig, konflikt, strukturer, konsekvenser, stigmatisering, exkludering.

Innehållsförteckning

1. Inledning **1**

1.1. Bakgrund *1*
1.2. Syfte och frågeställningar *3*
1.3. Begreppsdefinition *3*
1.4. Disposition *4*

2. Teori **4**

2.1. Att göra kön *4*
2.2. Toxisk maskulinitet *5*
2.3. Elias och Scotson *5*
2.3.1. ”Vi och dom” 5
2.3.2. Stigmatisering och anomisk smitta 6
2.4. Teoriernas bidrag *6*

3. Metod **7**

3.1. Datainsamling *7*
3.1.1. Sökord 8
3.1.2. Urval 8
3.1.3. Sökprocessen 8
3.1.3.1. Databassökning 8
3.1.3.2. Icke-systematisk sökning 10
3.2. Bearbetning av material *10*
3.3. Etiska ställningstaganden *11*
3.4. Tillförlitlighet *11*
3.5. Metoddiskussion *12*

4. Analys och resultat **12**

4.1. Användandet av sexuellt våld i krig *12*
4.1.1. Kvinnan: familjens fundament 14
4.1.2. Våldets förutsättningar 14
4.2. Konsekvenser av sexuellt våld i krig *15*
4.2.1. Fysiska konsekvenser 15
4.2.2. Psykosociala och strukturella konsekvenser 17
4.2.2.1. Rädsla och emotionell skada 17
4.2.2.2. Stigma och exkludering 18
4.2.2.3. Makarnas ansvar 19
4.2.2.4. Barn efter våldtäkt 19
4.2.2.5. Ekonomiska konsekvenser 20
4.2.3. Konsekvensernas samlade effekt 20
4.3. Maskulinitet *20*
4.3.1. Maskulinitet vinner krig 21
4.3.2. Att göra maskulinitet 21
4.3.3. Socialisering 22
4.3.4. Grupptillhörighet och sammanhållning 23

5. Slutsats och diskussion **24**

5.1. Slutsats *24*
5.2. Diskussion *25*
5.2.1. Vidare forskning 26

Referenslista **28**

Bilagor .....

Bilaga 1 – Artikelmatris .....
Bilaga 2 – Artikelmatris .....
Bilaga 3 – Artikelmatris .....

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Befolkningen i Demokratiska republiken Kongo (DRK) har länge varit drabbad av oroligheter och konflikter. DRK besitter stora naturtillgångar och det finns därför starka ekonomiska drivkrafter bakom konflikten. Det är ett av världens rikaste länder sett till dess naturtillgångar och odlingsbar jord men trots detta är majoriteten av befolkningen på närmare 90 miljoner extremt fattig (SIDA, 2022). Enligt det digitala uppslagsverket, Globalis (2021), som drivs av Svenska FN-förbundet, eskalerar konflikten i kombination med den utbredda korruptionen och girigheten. DRK saknar stabil infrastruktur och statsmakt och till följd av landets våldsamma historia av kolonialism, krig och förtryck har det skapats en stark misstro till myndigheter. 1996 tog Laurent Kabila över makten i DRK efter en revolution mot den dåvarande presidenten, Mobutu Seso Seko. Samtidigt strömmade det in flyktingar från Rwanda efter folkmordet 1994 vilket starkt påverkade destabiliseringen av DRK (Kelly, Betancourt, Mukwege, Lipton, & VanRooyen, 2011:1). Dessutom präglades konflikten i Rwanda av en stark våldtäktskultur som följt med till DRK (Alexandre, Mutondo, Balegamire, Emile & Mukwege, 2021:16). Det råder även fortsatt misstro till andra länder som tidigare deltagit i krig och konflikter i DRK, vilket har bidragit till korruptionen och maktmissbruket (Globalis, 2021). Bristande rättssäkerhet och stabilitet från myndigheter i kombination med en ovillighet och oförmögenhet att skydda befolkningen leder till att människor i stället vänder sig till beväpnade grupper för beskydd. Gruppernas närvaro i landet upprätthålls därför och (sexuellt) våld och maktmissbruk förblir ostraffat, vilket utgör stora hinder för fred i landet (Globalis, 2021).

Sexuellt våld är vanligt förekommande i konfliktdrabbade länder, särskilt i inbördeskrig, och har existerat i princip lika länge som krigen själva (Bartels, Scott, Leaning, Mukwege, Lipton & Van Rooyen, 2013:341). Mellan 1989 och 2003 våldtogs cirka 40 000 kvinnor och barn i Liberia; upp till 250 000 under folkmordet i Rwanda 1994; cirka 60 000 i Bosnien-Hercegovina mellan 1992 och 1995 och lika många under inbördeskriget i Sierra Leone 1991–2002. För DRK är det svårare att hitta pålitlig statistik. Enligt UNRIC (2020) har cirka 200 000 kvinnor blivit våldtagna sedan 1998. Däremot visar en riksrepresentativ hushållsundersökning från 2011 att mellan 1,69 och 1,80 miljoner kongolesiska kvinnor någon gång blivit våldtagna och att mellan 407 397 och 433 785 kvinnor blivit det de föregående 12 månaderna innan studien genomfördes (Peterman, Palermo & Bredenkamp, 2011:1063). Denis Mukwege, kirurg specialiserad inom gynekologi och pristagare av bland annat Nobels fredspris och FN:s pris för

mänskliga rättigheter, bekräftar detta ytterligare och menar att det inte finns trovärdig statistik då ämnet är extremt politisk. Kelly m.fl. (2011:1) hävdar också att tillförlitlig statistik är svår att få tag på men snarare på grund av kronisk instabilitet i landet, dålig infrastruktur och den mycket känsliga karaktären av sexuellt våld som framför allt förekommer i södra och norra Kivu, Ituri och norra Katangan i östra DRK (Baaz & Stern, 2009:502).

Våldtäkt som ett vapen i krig och konflikt är alltså inte unikt för DRK. Det har, enligt Nationellt centrum för kvinnofrid (2022), sedan 1990-talet blivit ett allmänt fenomen, återkommande i flera konflikter världen över. Utöver förekomsten i bland annat Liberia, Rwanda, Bosnien-Hercegovina och Sierra Leone har det även uppdagats att det sexuella våldet används av ryska soldater i Ukraina, vilket rapporteras av SVT i utrikesnyheterna onsdag den 6 april 2022 (Lindström, 2022). Övergreppen signalerar till de ukrainska männen att de inte kan skydda sina fruar och familjer och drabbar inte bara kvinnorna utan indirekt även deras makar (Lindström, 2022).

Som en del av den laglöshet som råder i DRK missbrukas makt och våldtäkt används som ett vapen i sådan utsträckning att det i vissa delar av landet kan kvalificeras som ett massförstörelsevapen (Alexandre m.fl., 2021:30). Detta bekräftar FN:s nätverk UN Action (2007:3) samt Baaz och Stern (2013:45) som skiljer på sexuellt våld som en individuellt motiverad handling och som en kalkylerad, väl genomtänkt militär strategi. Flera studier rapporterar att det används i syfte att terrorisera, förödmjuka och skrämma civilbefolkningen samt för att bryta ner samhällen och familjer (Bartels m.fl., 2010; Dossa, Zunzunegui, Hatem & Fraser 2014; Kohli m.fl., 2014; Peterman m.fl., 2011; Mukwege & Nangini, 2009). Det sexuella våldet är alltså ett billigt och lättillgängligt men oerhört effektivt vapen (Bartels m.fl., 2013:351; Mukwege & Nangini, 2009:1). På grund av våldets lamslående karaktär och den skräck det sprider är det av stor sociologisk vikt att studera dess sociala och strukturella konsekvenser.

Det finns flera anledningar till att vi valde att studera sexuellt våld i DRK. Den allra främsta anledningen är att det pågår just nu och därmed är högst aktuellt. För det andra är det flera aspekter som tillsammans möjliggör våldet. Krigsföringen är inte någonting isolerat från resten av samhället och det sexuella våldet är inte heller bara en konsekvens av konflikten, utan en del av den. Slutligen är situationen i DRK extrem och det blir således enklare att identifiera liknande mönster i andra, mindre extrema, kontexter.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att förstå och förklara varför sexuellt våld används som ett vapen i delar av DRK. Frågorna vi avser att besvara är således:

- Vilka individuella och strukturella konsekvenser följer användandet av sexuellt våld?
- Vad är det som gör sexuellt våld till ett sådant effektivt vapen och varför reproduceras dessa normer och strukturer?

Syfte och frågeställningar besvaras genom en integrativ litteraturstudie (engelska: integrative review). Metoden lämpar sig vid undersökning av ett särskilt fenomen och möjliggör inkludering av både kvantitativ och kvalitativ litteratur (Snyder, 2019:335; Whittemore & Knafl, 2005:547). Med hjälp av Whittemore och Knafls (2005:549) metod för integrativa litteraturstudier genomförs en fem-stegsprocess: problemidentifiering, litteratursökning, datautvärdering, dataanalys och presentation.

1.3. Begreppsdefinition

Krig är i denna uppsats likställt med väpnad konflikt och syftar främst till situationen i östra DRK. Det används för att särskilja tider av fred och tider av krig och konflikt i syfte att fånga systematiken i våldet och målen med det. Krig definieras också i likhet med Mary Kaldors syn på nya krig där hon menar att majoriteten av våldet i nya krig riktas mot civila (Kaldor, 2012:215).

Sexuellt våld refererar till all sexuell handling eller försök till sexuell handling som sker med hjälp av våld. I denna uppsats används både sexuellt våld och våldtäkt då kvinnorna i DRK drabbas av de båda. *Våldtäkt* refererar till det sexuella våldet som inkluderar penetration av kvinnan.

Strukturer refererar till de samhälleliga mönster som individer agerar utifrån. Människor formas av såväl de institutioner som finns i samhället som den kultur som råder.

Hypermaskulinitet är ett begrepp som återkommer i några artiklar. Det liknar toxisk maskulinitet men är inte nödvändigtvis negativt. Vi väljer därför att använda hypermaskulinitet i de fall vi syftar till extremt maskulina beteenden och toxisk maskulinitet vid teorianknytning och när de negativa aspekterna av det är i fokus.

1.4. Disposition

Eftersom detta är en litteraturstudie anser vi att ett avsnitt med tidigare forskning vore överflödigt. Analys och resultat struktureras utifrån arbetets syfte och de teman som framkommit vid läsning av litteraturen. Vi ramar först in användandet av sexuellt våld för att ge läsaren en förståelse för våldets utbreddhet. Därefter presenteras konsekvenserna av det, vilket den första frågeställningen adresserar. Då det finns många aspekter av de psykosociala och strukturella konsekvenserna valde vi att presentera dem separat och på så sätt ge läsaren en bättre översikt. Slutligen skiftar fokus till de beväpnande männen och en diskussion kring våldets förutsättningar förs. Detta görs i syfte att besvara frågeställningen om våldets effektivitet och hur det reproduceras.

2. Teori

I följande avsnitt presenteras de tre perspektiv som kommer användas vid analys av situationen i DRK i syfte att besvara frågeställningarna.

2.1. Att göra kön

Till skillnad från det biologiska könet, menar Elvin-Nowak och Thomsson (2003) att det sociala könet är någonting som människan aktivt ”gör”. De argumenterar för att kön inte bör ligga till grund för vem människor har möjligheten att bli. Genom att analysera kön som ett verb läggs fokus på individers aktiva handlingar i vad som är manligt och kvinnligt samt hur dessa kan synliggöras (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003:11–12).

Verkligheten är i dag fortfarande långt ifrån jämställd, och detta gäller särskilt i mindre utvecklade länder som DRK. Könsmaktssystemet handlar om att män är överordnade kvinnor i de flesta samhällen och kvinnor blir socialt belönade för att tyst underordna sig männen. Det är alltså de som sätter män högre än kvinnor som tillåter systemet att existera (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003:38). Går kvinnan emot normerna riskerar hon däremot uteslutning. Även männen förväntas agera utefter rådande normer och socialiseras ofta in i idén att de motsvarar det ”normala”, är mer fullkomliga och därmed också överordnade kvinnor (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003:49–51). De olika könens livsomständigheter kan i begränsad omfattning förklaras av genetiska skillnader, och handlar primärt om kulturell uppfostran och inlärning. Män fostras till att inte bli för lika kvinnor, utan ska agera som män, oavsett om det inte sällan är förknippat med något negativt.

Elvin-Nowak och Thomssons perspektiv på kön och genus kan delvis förklara vad som ger upphov till männens agerande och bidra med förståelse för hur fenomenet sexuellt våld i krig reproduceras. Genom att inte reducera kvinnan till enbart hennes biologiska kön kan strukturer som upprätthåller det sexuella våldet också synliggöras. Samhällets könsroller placerar olika förväntningar på människor vilket påverkar deras beteende då någon som bryter mot normer snabbt ställs till svars för detta. Handlingar som anses vara typiskt manliga kan därför sannolikt överdrivas av män som känner ett behov av att kompensera för sina mindre maskulina egenskaper.

2.2. Toxisk maskulinitet

Strid och Meier-Arendt (2020) studerar våld som ett uttryck för makt och maskulinitet och menar att mäns praktiker inte kan "lösgöras från våld och våldsamma praktiker", utan är ”ömsesidigt formande och formerande” (Strid & Meier-Arendt, 2020:244). Begreppet *toxisk maskulinitet* belyser de problematiska aspekterna som förknippas med maskulinitet, däribland sexism och våld (Strid & Meier-Arendt, 2020:243). Det finns kulturella normer och förväntningar på män att uppvisa tuffhet, fysisk dominans, klara sig själva och avskärma sig från sina känslor på ett sätt som leder till negativa konsekvenser (Berggren, 2020:193–195). Syftet med begreppet är att försöka åstadkomma förändring genom att skapa en bredare medvetenhet. ”Toxisk” riskerar dock att framställa män som offer, drabbade av sjukdom (Berggren, 2020:193).

Likt Elvin-Nowak och Thomssons perspektiv bidrar begreppet toxisk maskulinitet till en förståelse för männens agerande. Genom sin uppväxt präglas de av kulturella och sociala normer som de måste förhålla sig till. Det ställs krav på att uppvisa tuffhet och fysisk dominans vilket i sig kan vara en orsak till männens agerande och därmed delvis förklara varför det sexuella våldet i östra DRK reproduceras.

2.3. Elias och Scotson

2.3.1. ”Vi och dom”

Elias och Scotson (2010) vill med begreppen etablerade och outsiders förklara skapandet av fenomenet ”vi och dom”. De beskriver hur distinkta maktrelationer kan upprätthållas mellan olika grupper, trots att det utifrån inte verkar finnas något som egentligen skiljer grupperna åt. Orten Winston Parva används som exempel för att synliggöra hur maktställningen i den etablerade gruppen berodde på sammanhållning, snarare än kulturellt eller socialt särskiljande

egenskaper. Med hjälp av skvaller och umgängesförbud upprätthålls uteslutningen av outsiders och den etablerade gruppen påtvingar därigenom den andra gruppen sin egen definition av maktrelationen (Elias & Scotson, 2010:28). Outsidergruppen upplever således också sig själva som underlägsna den etablerade gruppen.

2.3.2. Stigmatisering och anomisk smitta

Medlemmar av en outsidergrupp riskerar skamkänslor om de inte upprätthåller normer och förväntningar. Stigmatisering kan därför ha en kraftigt förlamande effekt där förmågan att agera försvinner. Hela gruppen, snarare än individen, tillskrivs outsideregenskaper och drabbas av kollektiv underlägsenhet (Elias & Scotson, 2010:32, 37). Det är också vanligt att outsidergruppen anklagas för att vara opålitliga och laglösa vilket Elias och Scotson (2010:36–38) kallar *anomi* som handlar om en ”fruktan för besmittning” och leder till att outsidergruppen undviks. De etablerade vill inte riskera att smittas då en sådan kontakt kan sänka den etablerades status och eventuellt resultera i att denne i stället blir medlem i outsidergruppen (Elias & Scotson, 2010:36).

Elias och Scotsons förklaring av utstötandet av individer kan bidra med förståelse för de sociala konsekvenser som drabbar kvinnor utsatta för sexuellt våld. Elias utvecklar nämligen resonemanget som appliceras på Winston Parva och menar att det visar på ett allmängiltigt fenomen som fångar maktskillnader mellan grupper – vare sig de är vita och svarta, män och kvinnor, eller som i exemplet, en etablerad arbetarklassgrupp i relation till ett nytt proletärt bostadsområde (Elias & Scotson, 2010:11). Teorin används som inspiration vid analysen av situationen i DRK och det finns viktiga poänger som både kan synliggöra och förtydliga vissa sociala mekanismer. En av dessa är just att maktskillnaden blir socialt självlegitimerande. Författarnas resonemang om stigmatisering kan därmed användas i syfte att förstå det som sker när en kvinna blivit våldtagen. Perspektivet kan sannolikt även synliggöra samma dynamik och mekanismer i de beväpnade grupperna och därmed förklara männens agerande.

2.4. Teoriernas bidrag

Teorierna används som verktyg för att förklara och tolka empirin. De bidrar med förståelse för vissa beteendemönster och synliggör processer i samhället som bidrar till det sexuella våldets reproduktion. Ovan beskrevs hur teorierna kommer att användas i analysen. Nedan diskuteras vidare hur teorierna kompletterar och länkar till varandra.

Elvin-Nowak och Thomssons resonemang anser vi fungerar som ett komplement till Elias och Scotsons analys då de för ett resonemang gällande hur människor gör skillnad på varandra utan att egentligen veta varför (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003:66–68). På ett liknande sätt görs det skillnad på människorna i Winston Parva – de etablerade och outsiders – utan någon särskild logik. Elvin-Nowak och Thomssons resonemang blir kompletterande då det tillför ett genusperspektiv samt tar ett steg tillbaka från Elias och Scotsons specifika exempel. Elvin-Nowak och Thomsson skriver därefter om hur logiska felslut blir till logiska sanningar och menar att skillnader får en avgörande betydelse så snart de accepteras (Elvin-Nowak & Thomsson, 2014:66–67). Detta egentliga logiska felslut adresseras också av Elias och Scotson som menar att uppdelningen av människor på grund av dess hudfärg är irrelevant. Det verkliga problemet är snarare varför hudfärg blivit en anledning till att gruppera människor (Elias & Scotson, 2010:58–59). Liknande mönster finns sannolikt i DRK där kvinnan utesluts – inte primärt för att hon är kvinna utan för att hon blivit våldtagen. Slutligen fördjupar begreppet toxisk maskulinitet detta teoretiska ramverk genom att toxisk maskulinitet förstärker de mekanismer och dynamiska funktioner som stärker sammanhållningen i den etablerade gruppen.

3. Metod

I följande avsnitt presenteras metodval, sökningens utformning och valda artiklar, etiska ställningstaganden samt källkritik. Avslutningsvis redogörs för studiens tillförlitlighet.

3.1. Datainsamling

Då syftet med studien är att förstå och analysera strukturer, normer och människors förutsättningar har vi valt ett kvalitativt tillvägagångssätt. Forskning inom ämnet (främst dess konsekvenser) är omfattande och vi ansåg därmed att en litteraturstudie skulle lämpa sig bäst. På så sätt kan vi bidra med en djupare förståelse för våldet. Vi tillämpade ett systematiskt förfaringssätt gällande sökning, urval och analys där empirin främst består av tidigare publicerad vetenskaplig forskning. Vi inkluderade också icke vetenskaplig litteratur som adresserar kvinnornas subjektiva åsikter, erfarenheter och berättelser (ex. Thureson, 2009). De flesta artiklar återfanns genom en systematisk sökprocess i databasen Scopus med hjälp av två söksträngar formulerade utifrån frågeställningarna. Den andra delen av sökprocessen skedde på ett icke-systematiskt sätt vilket lyfts i avsnitt 3.1.3.2.

3.1.1. Sökord

Sökorden valdes utifrån de två frågeställningar vi vill besvara: *"sexual violence", congo, consequence, social, psychosocial, norm, value* och *weapon.* Sökorden kombinerades med hjälp av de *booleska sökoperatorerna* AND och OR.

3.1.2. Urval

För att säkerställa att resultaten stämde överens med det valda syftet hade vi, utöver de avgränsningar som utgjordes av sökorden, flertalet inklusionskriterier. Dessa presenteras kortfattat i tabell 1 nedan.

Tabell 1: inklusionskriterier

Urval av vetenskapliga artiklar	**Inklusionskriterier**
Publiceringsår	Sökningen avgränsades till artiklar som publicerats efter år 2000.
Språk	Endast artiklar på engelska eller svenska inkluderades då det är dessa språk vi behärskar.
Peer review	Kravet på vetenskaplig granskning sattes för att säkerställa hög kvalitet.
Ämne	”Social sciences” angavs som ämnesområde då studien har en sociologisk ansats och således bör baseras på artiklar med samhällsvetenskapliga perspektiv och frågeställningar.
Rubrik	En tydlig anknytning till våra forskningsfrågor och därmed fokus på sexuellt våld i krig och konflikt och/eller systematiskt våld.
Abstract, inledning och slutsats	Anknytning till syftet med hjälp av på förhand identifierade begrepp: toxisk maskulinitet, stigma, normer, utanförskap/exkludering och könsroller.
Fulltext	Bidrar med något konkret genom att antingen presentera konsekvenserna av sexuellt våld i krig (gärna i DRK) eller adressera ett eller flera av de på förhand identifierade teman.

3.1.3. Sökprocessen

I detta avsnitt presenterar vi hur sökprocessen gick till, både gällande databassökningen och den icke-systematiska sökningen. Databassökningen beskrivs både i text och med kompletterande tabeller (se tabell 2 och 3 nedan).

3.1.3.1. Databassökning

Sökprocessen delades upp utifrån frågeställningarna och resulterade i två söksträngar med så kallad fritextsökning (Eriksson Barajas, Forsberg & Wengström, 2013:79). Sökningen utfördes den 28 mars 2022. Den första söksträngen (söksträng 1) syftade till att hitta artiklar om det sexuella våldets sociala och psykosociala konsekvenser: “sexual violence” AND (congo OR DRC) AND consequence* AND social AND psychosocial.

Baserat på studiens omfång bedömdes 20–30 vetenskapliga artiklar vara en rimlig omfattning för uppsatsen. Färre artiklar hade resulterat i lägre tillförlitlighet och begränsat möjligheterna till analys. På grund av tidsbegränsningen var vi tvungna att applicera en tuff selektering redan från början (se tabell 1 ovan).

Under databassökningens första urval exkluderades artiklar som inte ansågs vara relevanta utifrån vårt syfte och frågeställningar. En majoritet av artiklarna exkluderades på grund av att rubrikerna inte nämnde sexuellt våld. Några få artiklar valdes trots att de behandlar andra länder för att uppmärksamma att det sexuella våldet i krig är ett allmänt fenomen, snarare än unikt för DRK. Antal resultat i varje urval presenteras i tabell 2 nedan. De artiklar som slutligen valdes ut presenteras och sammanfattas kort i Bilaga 1.

Tabell 2: Sammanställning av sökord, träffar och urval för söksträng 1

Sökord		**Träffar**	**Urval 1: Rubrik**	**Urval 2: Abstract, inledning och slutsats**	**Urval 3: Fulltext**	**Valda artiklar**
1	”sexual violence”	17,584				
2	Congo OR DRC	20,236				
3	Consequence*	467,063				
4	Social	2,094,300				
5	Psychosocial	113,080				
6	1 AND 2 AND 3 AND 4 AND 5	77 (330)	14	11	6	**6**

* = trunkering

Innan databassökningarna genomfördes identifierades fem begrepp som baserats på teorierna vi valt: stigma, normer, utanförskap/exkludering, könsroller och toxisk maskulinitet. Under genomgången av abstract, inledning och slutsats lades mer fokus på att identifiera om något av dessa begrepp återfanns, vilket löpande registrerades i ett Excel-dokument. Vi lämnade också en kolumn i dokumentet öppen för eventuella nya begrepp som återkom frekvent i texterna och som därför kunde anses hjälpsamma för vår studie.

Den andra sökningen syftade till att finna artiklar om det sexuella våldets effektivitet och reproduktionen av det: “sexual violence” AND (congo OR DRC) AND (norm* OR value*)[1] AND weapon. Inledningsvis innehöll sökströngen även orden reprod*, effectiv* OR efficiant

[1]Vi valde att trunkera ord, i detta fall *norm* och *value*. På så sätt får vi resultat med flera variationer av ordet (ex. både amerikansk och brittisk stavning): *normative, normalise, normalize, normalisation, normalization* osv. Vi får också resultat som inkluderar både *value* och *values, valuing, valued* osv.

samt strateg* och structur*. Detta resulterade enbart i en (1) artikel inom vald ämneskategori. Därför gjordes sökningen om och ett av dessa begrepp togs bort i taget tills vi fick ett utfall som ansågs tillräckligt stort, men fortfarande relevant. Antal resultat i varje urval presenteras i tabell 3 nedan. De artiklar som slutligen valdes ut presenteras i Bilaga 2.

Tabell 3: Sammanställning av sökord, träffar och urval för söksträng 2

Sökord		**Träffar**	**Urval 1: Rubrik**	**Urval 2: Abstract, inledning och slutsats**	**Urval 3: Fulltext**	**Valda artiklar**
1	”sexual violence”	17,584				
2	Congo OR DRC	20,236				
3	Norm*	182,574				
4	Value*	801,579				
5	Weapon	43,961				
6	1 AND 2 AND 3 OR 4 AND 5	157 (416)	33	12	9	**9**

* = trunkering

3.1.3.2. Icke-systematisk sökning

Genom de artiklar som sökprocessen ledde fram till stötte vi på andra relevanta studier genom referenslistor och nya namn på forskare som specialiserar sig på sexuellt våld i krig. Vi gjorde därmed även en sökning på dessa namn.

Vi fick också ta del av forskning via direktorn på Pingstmissionens utvecklingssamarbete (PMU). PMU driver nämligen projekt i östra DRK och har länge varit involverade i arbetet mot det sexuella våldet och arbetat nära dr Denis Mukwege (PMU, u.å.). Vi kunde därigenom få tillgång till mycket användbar information i frågan. Utöver detta fick vi även tips på en sista forskare, Sofia Strid, som arbetar på Örebro Universitet och som forskar mycket kring kvinnor, genus och bland annat (sexuellt) våld och könsstympning. Ett av hennes forskningsprojekt innefattar just våldtäkt och sexuellt våld i konflikter. Denna icke-systematiska del av processen resulterade i tio artiklar och presenteras i Bilaga 3.

3.2. Bearbetning av material

Under läsningen av samtliga artiklar togs anteckningar löpande. Vi sammanställde sedan artiklarna i matriser (se Bilaga 1 och 2). Då vi använde oss av två söksträngar med olika teman delades artiklarna först upp utifrån det. Utifrån dessa teman (toxisk maskulinitet, stigma, exkludering, normer och könsroller) kunde vi på ett enkelt och tydligt sätt strukturera artiklarna.

3.3. Etiska ställningstaganden

I litteraturstudier är det viktigt att ta hänsyn till etiska aspekter för att garantera studiens tillförlitlighet, vilket görs vid urval och presentation av resultat (Eriksson Barajas m.fl., 2013:69–70). Det är också viktigt att tydligt redogöra för hur insamlingen av källor har gått till och att det skett på ett tillförlitligt vis (Vetenskapsrådet, 2021). Vi har eftersträvat en hög forskningskvalitet genom att samla in material på ett systematiskt sätt, granskat detta noggrant samt redogjort för hur vi gått till väga.

Det är också lämpligt att vara medveten om och föra en diskussion kring de livsöden vi tar del av genom litteraturen. Trots att kvinnorna är anonyma och litteraturen är etikprövad bör vi som forskare vara medvetna om att informationen vi bygger hela denna uppsats på sannolikt inneburit livslånga trauman för de flesta av dem.

3.4. Tillförlitlighet

För att säkerställa en studies tillförlitlighet är det viktigt att fundera över framför allt fyra frågor: går studien att replikera? Överensstämmer det empiriska materialet och tolkningarna? Är det generaliserbart? Kan det empiriska materialet tillsammans med valda teorier besvara våra frågeställningar? Dessa benämns av Bryman (2018:465–467) som *extern* och *intern reliabilitet* samt *extern* och *intern validitet.*

Den externa reliabiliteten handlar om att studien är replikerbar och detta uppnås genom transparens. Vi presenterade därför tydligt vår sökprocess för att den lätt ska kunna upprepas, på precis samma sätt. I en litteraturstudie finns det dock inga garantier på att resultatet av sökprocessen blir densamma, vilket beror på att det ständigt tillkommer ny forskning.

Den interna reliabiliteten tillgodoseddes genom de teman vi identifierade före sökprocessen. Då vi delade upp sökprocessen diskuterades även alla resultat – om de skulle inkluderas eller exkluderas ur studien. Vi kom därmed överens om hur empirin bör tolkas.

Sociologisk kvalitativ forskning tenderar ofta att vara svår att generalisera då den inte sällan utgörs av ett begränsat urval. Med litteraturstudier kan dock ett större urval presenteras och fenomen kan ses som överförbara till andra sociala kontexter. Genom den externa validiteten uppfylls kravet om måttfull generaliserbarhet. Det är därför möjligt att slutsatserna kring erfarenheterna i DRK kan överföras till andra kontexter trots att samhällena skiljer sig åt.

Den interna validiteten avser huruvida det empiriska materialet tillsammans med valda teorier kan besvara frågeställningarna. Det ska alltså finnas en god överenskommelse mellan resultatet och teoretiska utgångspunkter, vilket vi försökte tillgodose genom att identifiera teman utifrån de valda teorierna. Dessa teman utgjorde ramen för databassökningen och vid läsning av det insamlade materialet.

3.5. Metoddiskussion

Inom samhällsvetenskaplig forskning är det svårt för forskaren att förbli helt objektiv då det bakom all forskning står människor med egna erfarenheter och värderingar. Den systematiska sökprocessen har också sina begränsningar. Inom sociologi finns det många begrepp för samma fenomen, vilket innebär att det kan vara svårt att uppnå den objektivitet och systematik som önskas. Det forskaren kan göra för att vara så objektiv och trovärdig som möjligt är att vara helt transparent och ärlig gällande tillvägagångssättet (Larsen, 2018:15). Vi har därför kritiskt granskat vårt eget arbete och genomgående, på ett öppet vis, presenterat vilken forskning med tillhörande upphovspersoner som ligger till grund för vår studie. Artiklarna sammanställdes i matriser (se Bilaga 1 och 2) där deras syfte, metod, resultat och slutsats sammanfattades kort.

4. Analys och resultat

Trots flera studier med olika urval är resultaten i litteraturen samstämmiga. Samtlig forskning på konsekvenserna visar hur offer för våldet i DRK stigmatiseras, avvisas från samhället och exkluderas av sina familjer och makar. De som överlever våldet lider också ofta av svåra fysiska besvär. I detta avsnitt beskrivs inledningsvis hur det sexuella våldet används som ett vapen i krig och den teoribaserade analysen påbörjas. Därefter presenteras dess konsekvenser, såväl individuella som samhälleliga. Avslutningsvis skiftar vi fokus till männen och de normer och förväntningar som råder samt vad som egentligen ger upphov till reproduktionen av våldet.

4.1. Användandet av sexuellt våld i krig

Det sexuella våldet används på ett systematiskt sätt för att sprida skräck och kontrollera kvinnor och familjer såväl som samhällen. Det är alltså en strikt medveten strategi och bör inte ses som en konsekvens av konflikten i DRK, utan snarare som en del av den (Salih, Kaur & Yahva, 2016:120). Många gånger blir männen beordrade att våldta – i andra fall uppmuntrade eller helt enkelt "tillåtna" att göra det (Clark, 2014:471–472). Detta indikerar att det sexuella våldet är, åtminstone av de överordnade, en medveten strategi. Våldtäkterna präglas enligt Koos (2017:1944) och Baaz och Stern (2009:495) av ren ondska, snarare än lust då männen ofta

använder tillhyggen och tortyr och där våldtäkten inte sällan sker offentligt[2]. Det är också mycket vanligt att övergreppen utförs av flera män samtidigt och risken för gruppvåldtäkt är 70 procent högre i tider av krig och konflikt än i fredstider (Koos, 2017:1923). Benshoof (2014:151) uppger att upp till 90 procent av våldtäkter i krig utförs i grupp. Den utbredda förekomsten av gruppvåldtäkter bekräftas exempelvis av Cohen (2017:703) som också förklarar att våldtäkterna ofta sker i grupp eftersom det knyter samman förövarna[3].

Sexuellt våld som används i krig karaktäriseras av mål som förnedring, skapandet av terror, spridandet av sjukdomar som HIV och förstörande av individer, familjer och samhällen (Koos, 2017:1923; Trenholm, Olsson, Blomqvist och Ahlberg, 2016:485, 493; Alexandre m.fl., 2021:29). Ett annat mål är också, enligt Trenholm m.fl. (2016:484, 492–493) och Benshoof (2014:152), oönskade graviditeter. Det är nämligen en av flera faktorer som bidrar till nedmonteringen av kvinnan och förstärker hennes exkludering. Våldets syfte formuleras av Bartels (2013:351):

> These ruthless attacks indicate that this is not rape for the sake of rape; instead, these acts are meant to terrorize and intimidate an entire population. The shame and humiliation inflicted by these crimes is intended to prohibit recovery and reintegration into society, and to thereby destroy the victims' families and communities.

I en enkätstudie från östra DRK (Bukavu, Chambucha och Bunyakiri) undersöktes 255 kvinnors upplevelser av sexuellt våld i krig (Kelly m.fl., 2011). Resultaten visade att 75,7 procent av kvinnorna hade utsatts för sexuellt våld och att 68,9 procent för gruppvåldtäkt. En annan studie av Albutt m.fl. (2017:214) bekräftar dessa höga siffror. Där intervjuades 310 kvinnor över 18 år från Bukavu, Kabare, Kalehe, Uvira och Walungu i östra DRK och 86,8 procent (269/310) av dem uppgav att de någon gång blivit tvingade till sexuellt umgänge. 87 procent vittnar om att våldet utfördes av beväpnade män. I en studie av Verelst, De Haene, Broekaert och Derluyn (2014:1140–1141) visar resultatet att 38,2 procent (499/1305) av flickorna (11–23 år) blivit utsatta för sexuellt våld.

[2] Denna beskrivning är förenklad och vi vill uppmärksamma det problematiska i att benämna en handling eller människa som rakt igenom ond.
[3] I artiklarna benämns förövarna med flera olika termer, exempelvis kombattanter, soldater, och krigare. För att underlätta läsningen kommer vi huvudsakligen att benämna dem som beväpnade män, alternativt förövare.

4.1.1. Kvinnan: familjens fundament

I många samhällen utgör kvinnan kärnan i familjen, likaså i DRK. Det är kvinnan som bygger familjen tack vare sin reproduktiva förmåga och hon bär ett stort ansvar i bevarandet av den kulturella och etniska identiteten (Josse, 2011:178). Familjen växer och tillhörigheten stärks varje gång ett barn föds. En kvinna intervjuad av Trenholm m.fl. (2016:494) förklarar:

> . . . their objective to rape women is that . . . women are the foundations of families . . . they want Congolese to be suffering, when they contaminate women with their diseases, when they destroy women, the women will not be able to reproduce any longer . . . they are happy to destroy women so that they may not reproduce families any more . . .

Citatet ramar in våldets effektivitet som även bekräftas av Salih m.fl. (2016:115, 120). Salih (2016) konstaterar att kvinnans kropp, och framför allt hennes livmoder, blir som ett slagfält. Orsaken till våldtäkt kan alltså grunda sig i könsbaserade skillnader. Kvinnan betraktas som familjens fundament på grund av biologiska och kulturella faktorer och blir därför ett effektivt offer. Hon våldtas således inte primärt för att hon är kvinna utan för att hon håller samman familj och samhälle vilket innebär att övergreppen även får konsekvenser på makronivå.

4.1.2. Våldets förutsättningar

Det sexuella våldet i östra DRK uppstår inte i ett vakuum utan påverkas av sociala normer och förväntningar. Kvinnor i länder med högre grad av könsbaserad diskriminering och ojämlikhet löper nämligen ökad risk för sexuellt våld i krig och trots sin roll som familjens fundament är kvinnan i DRK, likt majoriteten av samhällen, underordnad mannen (Alexandre, m.fl., 2021:30). Könsmaktssystemet upprätthålls av alla de som sätter män högre än kvinnor (Elvin-Nowak och Thomsson, 2003:38). Därmed bevaras männens maktposition och sociala överlägsenhet vilket ger stigmatiseringen fäste (jfr. Elias och Scotson, 2010).

Individer socialiseras in i existerande könsroller vilket blir avgörande för vilka beteenden som anses lämpliga. Män lär sig till exempel att aggressivitet är en önskvärd egenskap, särskilt inom beväpnade grupper där våld ständigt är närvarande (Weierstall, Haer, Banholzer & Elbert, 2013:506). Samma egenskap uppmuntras dock inte hos kvinnor då det inte överensstämmer med samhällets bild av hennes roll. I DRK förväntas kvinnan i stället ta hand om familjen och vara trogen sin make men flera studier visar att hon efter en våldtäkt ses som det motsatta (Dossa m.fl. 2014:252; Albutt m.fl., 2017:211; Josse, 2011:177). Lojaliteten till make och familj fråntas kvinnorna som då inte kan leva upp till samhällets förväntningar. De kan därför inte heller göra kön som de förväntas göra. Elvin-Nowak och Thomsson (2003:40) menar också

att kvinnor generellt sett har få möjligheter att förverkliga sig själva vilket är någonting som kan ses förstärkas av våldet i östra DRK där kvinnan begränsas genom den rädsla som präglar hennes vardag (jfr. Dossa m.fl., 2014:249). Könsmaktssystemet fungerar därigenom som en förutsättning för våldet då tröskeln till övergrepp inte blir lika hög.

4.2. Konsekvenser av sexuellt våld i krig

Som tidigare nämnt används sexuellt våld i DRK på ett ytterst systematiskt vis. Effektiviteten beror på de många konsekvenser det för med sig, såväl på individ- som samhällsnivå och fråntas exempelvis både lagliga och traditionella rättigheter. Josse (2011:179) menar till exempel att de i många fall ”begravs levande” av lokalsamhället då de exkluderas av familj, kollegor, lärare och församlingen. I följande avsnitt presenteras och diskuteras dessa konsekvenser – först fysiska konsekvenser, därefter psykosociala och strukturella.

4.2.1. Fysiska konsekvenser

Det fysiska våldet leder till långvariga eller till och med permanenta skador i kvinnans underliv och är i många fall en av anledningarna till den sociala exkludering hon upplever från sin make, familj och/eller lokalsamhället. Få män vill, enligt flera kvinnor, vara med någon som är trasig och skadad och riskerar att smitta dem med HIV (Maclin, Kelly, Kabanga & VanRooyen, 2015:123). Bartels m.fl. (2010:40–41) studerade 1021 journaler från Panzisjukhuset i Bukavu. Där drabbades kvinnorna bland annat av bäckensmärtor (22 %), ländryggssmärta (11 %), buksmärtor (7 %) och graviditet (6 %). 36 procent av de deltagande kvinnorna rapporterade även att de var oroliga över sin hälsa och sexuellt överförbara infektioner. Albutt m.fl. (2017:217) tar upp liknande konsekvenser: 31,2 procent av kvinnorna blev gravida och 62,5 procent blev smittade av könssjukdomar. I flera av fallen ledde våldet också till kvinnans död. Trenholm m.fl. (2016:491) delar en kvinnas upplevelse:

> . . . I sat down and started weeping, they beat me with the backside of the gun . . . I fell to the ground . . . the other women were told . . . they would be beaten as well [. . .] Interhamwe[4] were seriously angry . . . they started beating and torturing the women because the men had escaped without having given anything . . . the women were beaten to the point of death . . .

Förutom oönskade graviditeter, skador i underlivet och könssjukdomar lider kvinnor i östra DRK också av traumatiska fistlar till följd av de våldsamma våldtäkterna och bristande

[4] “Interahamwe” syftar till Rwandiska huturebeller vilka förövarna ofta identifieras som (Trenholm m.fl., 2016:486).

mödravård. En fistel är, enligt Läkare Utan Gränser (u.å.), en ”onormal förbindelse mellan slidan och urinblåsan, eller mellan slidan och ändtarmen, som orsakats av komplicerade eller långdragna förlossningar, eller av grova våldtäkter.” Ett fysiskt besvär som detta ökar ytterligare risken för exkludering (Kelly m.fl., 2011:4; Mukwege & Nangini, 2009:2).

Under våldtäkterna är det inte heller ovanligt att männen använder sig av diverse tillhyggen (Clark, 2014:474). Mukwege och Nangini (2009:2) rapporterar att 72 procent av de 7,519 kvinnorna i studien blev antingen slagna, skadade med machetes, könsstympade och brända av smält plast. Trenholm (2016:492) citerar en kvinna med sådana upplevelser:

> They hit me with a Panga (machete) in my stomach. I was bleeding a lot. When we got to the forest we were 12 women. There were other soldiers there and they (gang) raped me, my genitals were completely destroyed.

Offer blir också penetrerade av bland annat pinnar, gevärspipor, knivar, flaskor, trasigt glas, brinnande ved och objekt täckta i chilipeppar (Mukwege & Nangini, 2009:2; Benshoof, 2014:151–153). Vissa förövare skär också halsen av kvinnorna och tvingar de överlevande att dricka blodet (Daudu & Shulika, 2019:60). I en del regioner i östra DRK märker männen också kvinnorna efter en våldtäkt. I Baraka och Fizi märks offren genom gevärsskott i vaginan, i Hombo bränns de på ryggarna och i Ninja blir de förlamade efter att ha varit hopbundna under många timmar (Daudu & Shulika, 2019:60). En anledning till detta skulle kunna vara i syfte att hindra kvinnan från att dölja våldtäkten. Målet är ju trots allt att förstöra och nedmontera kvinnan såväl som samhället. Anledningen till att det görs på olika sätt i olika regioner beror sannolikt på att kvinnan betraktas som en trofé som männen stolt visar upp. Detta visar ytterligare på den enorma brutalitet som våldet innebär och motiverar än mer det resonemang som Koos (2017:1944) och Baaz och Stern (2009:495) för om hur våldet grundar sig i ondska snarare än lust (engelska: evil rape/lust rape).

De kvinnor som får fysiska men efter våldtäkterna behöver ofta sjukvård. 55 procent av de 303 kvinnor som deltog i studien av Kelly m.fl. (2011:5) sökte hjälp men resan till sjukhuset tog över en dag. Detta beror på att det finns få sjukhus och en bristande infrastruktur i landet (Trenholm, 2016:495). 44,6 procent väntade också, av olika anledningar, ett år eller mer med att söka hjälp. Endast 4,2 procent fick hjälp inom 72 timmar efter attacken vilket är ett medicinskt viktigt tidsfönster där offren kan ges profylax för att förhindra könssjukdomar (Kelly m.fl., 2011:5). För de kvinnor som trots allt får medicinsk hjälp kan det vara helt

avgörande i om hon blir exkluderad eller inte, främst av sin make. Dokument som intygar att kvinnan inte är smittad av någon könssjukdom, exempelvis HIV, kan nämligen fungera som ett första steg mot återintegrering (Kelly m.fl., 2011:5).

4.2.2. Psykosociala och strukturella konsekvenser

Flera studier visar att de psykosociala och strukturella konsekvenserna av våldet starkt påverkas av de fysiska konsekvenserna då de, som nämnt ovan, ofta leder till att kvinnorna exkluderas av såväl maken och familjen som samhället (ex. Albutt m.fl., 2017; Kelly m.fl., 2011; Koos, 2017; Maclin m.fl., 2015; Trenholm m.fl., 2016).

Dessa processer är tätt förankrade med varandra eftersom sociala konsekvenser, så som stigmatisering, diskriminering och exkludering, starkt påverkar individens mentala hälsa (Josse, 2011:177–178). Kvinnans mående påverkar i sin tur hennes möjligheter att bibehålla positiva relationer med andra människor i samhället. Hon berövas möjligheterna till giftermål och familjeliv och utsätts för exkludering, våld, trauma, social isolering och stigma. Utöver dessa sociala konsekvenser drabbas kvinnan även emotionellt av rädsla, ångest, depression, skam, skuld, ilska och apati (Josse, 2011:184).

4.2.2.1. Rädsla och emotionell skada

Stigmatiseringen som majoriteten av kvinnorna upplever har många konsekvenser. Ett exempel kan tas ur studien av Bartels m.fl. (2010:41) som visar att 26 procent av de 1021 deltagarna rapporterade att de fortsatte uppleva ångest över det sexuella våldet långt efter det inträffat. Dossa m.fl. (2014:247) skriver att många upplever att de förlorat sin stolthet och lycka, känner sig värdelösa och att vardagen består av bekymmer och sorg (Dossa, m.fl. 2014:349). En kvinna intervjuad av Kelly m.fl. (2011:6) uttrycker maktlösheten: “We are slaves of [armed groups]. They can do whatever they like and we can’t do anything about it.” Trenholm m.fl. (2016:492) och Thureson (2009:65) beskriver också att de stigmatiseras till den grad att de inte längre identifieras eller identifierar sig själva som människor, vilket upprätthåller den etablerade gruppens maktposition. Detta konstaterar även Daudu och Shulika (2019:60) som menar att förövarna ser kvinnor som djur. Deras vardag präglas av ständig rädsla, både för att bli våldtagna, misshandlade eller kidnappade igen, och för de medicinska och sociala konsekvenserna som övergreppet medför och många lider därför av posttraumatiskt stressyndrom (Josse, 2011:184). Albutt m.fl. (2017:221, 224) visar till exempel att 68,1 procent av kvinnorna inte längre går till kyrkan och rapporterar att en del upplever stigmat och

exkluderingen lika destruktivt som attacken i sig. Andra vågar inte gå ut eller arbeta i jordbruket (Trenholm m.fl., 2016:491; Josse, 2017:184):

> Everyone is afraid of going to field because . . . they will . . . be raped . . . People are even afraid of going to the river . . . going to collect fire wood . . . Interahamwe can meet them at an unexpected place. This caused poverty and hunger ... people are stuck at one place worrying that the Interahamwe will come. (Trenholm m.fl., 2016:491)

Våldet lamslår med andra ord avgörande funktioner i samhället vilket visar på de strukturella konsekvenserna. Jordbruket är sannolikt den enskilt viktigaste samhällsfunktionen och rädslan för att arbeta påverkar därmed inte enbart kvinnan som individ, utan hela samhället.

4.2.2.2. Stigma och exkludering

Enligt Koos drabbas kvinnorna i DRK av flera sorters stigma. Det sprids en skräck för HIV, kvinnorna beskyller ofta sig själva och de hålls ansvariga av andra för våldet de utsätts för: "Your husband will say he cannot keep a woman who has been raped by the whole battalion, and he will repudiate you. When you go to your parents' house, they will ask you why you have destroyed your marriage." (Kelly, m.fl. 2011:4–5). En annan kvinna fortsätter: "They know that we have been raped and that we have been infected. So to save their lives they abandon us." (Kelly, m.fl. 2011:5). Familjen och samhället har därför en stor del i stigmatiseringen av kvinnorna vilket påminner om skapandet av ”vi och dom” och den anomi som de etablerade är rädda att smittas av. Likväl som att de etablerade inte vill beblandas med outsidergruppen vill ofta makarna, familjen och lokalsamhället inte beblandas med kvinnorna efter de våldtagits – samtliga med risk för att inte bli outsiders själva. Socialt sker alltså samma sak även om orsaken till smittan är olika. Som utomstående kan det vara svårt att se hur kvinnorna hamnar i en outsidergrupp med lägre moralisk status och att människor undviker dem på grund av rädsla för social smitta. Nedvärderandet av de drabbade kvinnorna grundar sig egentligen inte i deras kvaliteter, utan stigmatiseringen beror på maktskillnaden mellan grupperna – likt det som sker i Winston Parva. I dessa fall utgör inte bara förövarna den etablerade gruppen, utan även samhället i stort som stigmatiserar kvinnorna och tillskriver dem ett lägre värde. I båda sammanhangen är våldets offer medlemmar i outsidergruppen.

Koos (2017) utvecklar därefter resonemanget av Kelly m.fl. (2011) genom sin slutsats om att kvinnor många gånger förblir tysta gällande det sexuella våldet de drabbats av för att undvika stigmatiseringen, diskriminering och exkluderingen. Rädslan för de sociala konsekvenserna

bidrar sannolikt också till kvinnornas tveksamhet inför att uppsöka sjukvård, något som även bekräftas av Daudu och Shulika (2019:60). Det är nämligen så extremt präglat av vanära att många kvinnor annars tvingas fly till större städer i landet (Koos, 2017:1944). I bästa fall får de då hjälp av organisationer för att kunna överleva (Dossa m.fl., 2014:249–253). I andra fall tvingas de ägna sig åt transaktionssex (se 4.2.2.5. Ekonomiska effekter).

Det är däremot inte alla kvinnor som stigmatiseras av samtliga i sin närhet och Albutt (2017:221) presenterar ett positivt inslag. 145 kvinnor i studien (63,8 %) uppgav nämligen att de hade minst en i hemmet eller i samhället som aktivt stöttade dem efter våldtäkten. Dessa siffror är viktiga för att visa hur de utsatta kvinnorna inte är helt ensamma, vilket majoriteten av statistiken annars kan indikera. Många kvinnor får också hjälp, särskilt på Panzisjukhuset i Bukavu i östra DRK som specialiserar sig på detta. Där behandlas inte bara fysiska skador, utan de tillhandahåller också juridisk och psykosocial hjälp och har tagit hand om över 50 000 överlevande kvinnor (Panzi Foundation, 2021).

4.2.2.3. Makarnas ansvar

Viss forskning visar att makarna å ena sidan har ett stort ansvar och makt i huruvida kvinnan exkluderas eller inte: "[Men] can help survivors get respect from other people, because if your husband doesn't humiliate you, other people won't." (Kelly m.fl.,2011:5). Å andra sidan menar Koos (2017:1942) och Maclin m.fl. (2015:123) att makarna snarare hålls gisslan av samhället. Risken att drabbas av anomisk eller fysisk smitta leder till att mannen upplever sig tvingad att exkludera sin hustru för att själv inte bli exkluderad. Denna tabubeläggning synliggör de starka sociala normer maken måste agera under för att själv undvika risken för stigmatisering, på samma sätt som diskuterades i avsnittet ovan. Det sätts alltså en enorm press på männen, från såväl samhället som familjen, att överge sina fruar vilket bidrar till ett av målen med våldet: att familjer och äktenskap går i spillror.

4.2.2.4. Barn efter våldtäkt

Barn som fötts som ett resultat av en våldtäkt påverkas också starkt av det sexuella våldet. Kelly m.fl. (2011:5) påvisar att våldtäkterna resulterar i graviditet för 13 procent av kvinnorna i studien. Kvinnorna löpte dessutom fem gånger högre risk att exkluderas än de som inte blev gravida. Enligt Dossa m.fl. (2014:250) riskerar dessa barn att uppleva samma stigma och uteslutning som modern som många gånger har blandade känslor gentemot barnet. En kvinna som intervjuas menar att hon försöker se barnet på samma sätt som sina andra barn. Hon

påminns dock ständigt om ondskan som förknippas med våldtäkten (Dossa m.fl., 2014:249–250). Trenholm (2016:493) citerar en kvinna som upplevt detta:

> . . . when my child came from school he said . . . the kids had bullied him for having a father who is the enemy and a mother who had been raped. I went out of my mind and threw a big stone at his head. I couldn't stand hearing him say that. I was full of hate towards him, myself and the whole world. I thought it was the fault of the child that I felt the way I felt. This child is of the family who killed my parents and sisters. I don't want . . . him! Almost every day, he reminded me of those things.

Återigen blir effektiviteten av våldet tydligt. Det förstör familjer och relationer i många led. Genom att våldta kvinnan blir offren många och barnen påminns ständigt om hur de är resultatet av en våldtäkt och således förmodligen oönskade i flera fall.

4.2.2.5. Ekonomiska konsekvenser

Maclin m.fl. (2015) och Kohli (2014) bidrar med ytterligare ett perspektiv på konsekvenserna. Deras resultat visar nämligen hur konflikten i DRK har försatt kvinnor i svåra ekonomiska situationer, samtidigt som det har förändrat deras roll i familjen. Dessa omständigheter beror exempelvis på den rädsla kvinnorna drabbas av och många vågar som sagt inte återvända till fälten de brukar. Utöver de uppenbara konsekvenserna som fattigdom leder till kan oförmågan att ta hand om sin familj också resultera i ytterligare stigmatisering. Den svåra fattigdomen leder heller inte sällan till att de tvingas delta i transaktionssex, vilket bidrar till risken för exkludering och förstärker det redan existerande traumat (Maclin m.fl., 2015:123–124, 128). Kohli (2014:9) argumenterar därför för att ekonomiska insatser bör prioritera familjens och samhällets behov genom inkludering, och resultaten visar, likt Trenholm m.fl. (2016), Kelly m.fl. (2011), Dossa m.fl. (2014) och Maclin m.fl. (2015), på våldets utbredda effektivitet.

4.2.3. Konsekvensernas samlade effekt

Samtliga presenterade konsekvenser ramar tillsammans in våldets destruktiva förmåga och det är tydligt att människorna i DRK drabbas hårt på såväl individ- som samhällsnivå. Konsekvenserna är starkt sammankopplade och bidrar tillsammans till det sexuella våldets effektivitet.

4.3. Maskulinitet

Baaz och Stern (2013; 2009) studerar bland annat användandet av sexuellt våld i krig i DRK ur mannens perspektiv, som förövare. Genom att också se mannen som ett offer för strukturer kan

vi förstå hans förutsättningar, normerna som möjliggör våldet och även bidra med en förklaring till varför männen skadar kvinnorna.

4.3.1. Maskulinitet vinner krig

Zurbriggen (2010:544–545) sammanfattar sambandet mellan krig och sexuellt våld och menar att våldtäkter inte helt kan elimineras så länge behovet av soldater existerar. De flesta samhällen konstruerar nämligen en form av hypermaskulinitet där egenskaper som aggressivitet och kontrollerade känslor premieras då de anses nödvändiga för att kunna hävda sig vid ett potentiellt krig (Alexandre m.fl., 2021:16). Ett land som tränar sina invånare att inte anamma sådana attribut är i princip chanslösa i krig, menar Zurbriggen (2010:544–545). Vidare konstaterar hon att denna slutsats är extra sorglig då så gott som alla samhällen anser att militären är en nödvändighet för att upprätthålla nationens säkerhet – det är alltså oerhört svårt att frångå detta utan att samtidigt förlora en stark militär. På grund av att toxisk maskulinitet är en viktig orsak till våldtäkt, kan våldtäkt inte heller elimineras så länge denna form av maskulinitet förblir dominerande. Enligt Aroussi (2017:488) tenderar patriarkala strukturer dessutom att förstärkas i konfliktdrabbade länder och könsdiskrimineringen förvärras.

Alexandre m.fl. (2021:22, 29), som analyserar förhållandena i östra DRK, menar att en bra soldat har tränats till att inte stjäla, våldta eller döda civila. Samtidigt beskrivs en bra soldat också som en lydig individ som underordnar sig makten och följer traditioner. Exempelvis anser vissa beväpnade grupper att samlag med barn som ska bli soldater gör barnen starkare och därmed bättre förberedda (Alexandre, m.fl. 2021:22). Således kan de hierarkiska lojaliteterna ofta antas väga tyngre än de ursprungliga sociala normerna.

4.3.2. Att göra maskulinitet

En av orsakerna bakom våldtäkter i krig som lyfts fram av förövarna själva är deras nästan okontrollerbara sexuella behov och det faktum att kvinnornas roll är att tillfredsställa dessa (Baaz & Stern 2009:505; Alexandre m.fl., 2021:23). Denna bild av könsroller är vanlig, men förklarar inte brutaliteten och grymheten som genomsyrar många av ovan diskuterade fall. Det framgår att samhällets förväntningar på män och kvinnor skiljer sig åt markant, vilket förklarar det starka behovet av att ”göra kön” på ett korrekt sätt. Under intervjuer beskriver flera kongolesiska soldater idén av den optimala heterosexuella, potenta, mannen och hur en viktig del av det maskulina idealet innebär att försörja sin familj ekonomiskt (Baaz & Stern 2009:505–507; Maclin m.fl., 2015:123). Rollen som försörjare utgör till stor del mannens sociala status. När denna skyldighet inte efterföljs blir han berövad sin manlighet och kan inte längre förvänta

sig underkastelse från sin hustru då hon förlorar respekten för honom. Dessa män upplever därför en rädsla för att deras fruar ska söka sig till någon annan man vilket gör att de sexualiserar kvinnor och generellt betraktar dem som opålitliga och opportunistiska (Baaz & Stern, 2009:507–508). Osäkerheten gällande sin maskulinitet i kombination med bilden av kvinnor som hierarkiskt underordnade och svaga lägger grunden för förståelsen av det sexuella våldet baserat på en upplevd ”rättighet” att ta kvinnor med våld (Baaz & Stern, 2009:514). En del av mäns våldförande gentemot civila bottnar alltså i fattigdom och den frustration som de upplever till följd av misslyckandet i att göra kön på traditionellt vis.

Männen vill upprätthålla sin manlighet till varje pris, vilket kan förstås om den likställs med deras maktposition då dessa två är tätt förknippade (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003:126; Elias & Scotson, 2010:33). Baaz och Stern (2009:514–515) menar att våldtäkterna kan betraktas som ett medel för soldaterna att återupprätta sin underminerade manlighet och förklarar vidare att akten innehåller två nyckelkomponenter för mannen som både krigare och försörjare. Dels få sina sexuella behov tillfredsställda, dels få uppleva samma heterosexuella dominans som makarna upplever som försörjare, om än tillfälligt. Våldtäkten symboliserar således en temporär realisering av männens toxiska maskulinitet, samtidigt som den vittnar om det ultimata misslyckandet som man, baserat på vad soldaterna beskrivit som maskulinitetens ideal som försörjare med hängiven hustru. Den viktigaste delen av att vara man, att skydda och försörja sin kvinna, kan inte uppfyllas. Våldtäkterna kan ur detta perspektiv vara ett sätt att överkompensera sin maskulinitet till följd av detta samhälleliga misslyckande och belyser hur toxisk maskulinitet konkret kan ta sig uttryck. Det finns alltså ett behov hos männen att återerövra sin manlighet vilket enligt Elvin-Nowak och Thomsson (2010:130–131) måste bekräftas av andra män.

4.3.3. Socialisering

Mäns våldsbenägenhet kan eventuellt även förklaras av socialiseringsprocessen. Cohen (2017:707) menar nämligen att sexuella övergrepp används som del av den och lyfter fram några faktorer som gör individer mer lättpåverkade för denna process. För det första är bristen på tidigare socialisation från exempelvis skolan eller församlingen en riskfaktor. För det andra kan fysisk osäkerhet gentemot gruppen eller brist på mat göra en rekryt mer lättpåverkad. Den tredje, och sannolikt viktigaste faktorn, är ålder. Personer som rekryterats i yngre ålder är mer sårbara för våldsam socialisering. Dessutom hävdar Cohen (2017:709) att rekryter som tvingats till sin position genom kidnappning har en högre benägenhet att våldta jämfört med individer

som rekryterats på mer frivillig basis. Det är alltså mer sannolikt att våldtäkter begås av beväpnade grupper där majoriteten av soldaterna rekryterats i ung ålder, via kidnappning.

Denna socialiseringsprocess får stöd av Weierstall m.fl. (2013) som också betonar både miljöns och ålderns betydelse för utvecklingen av så kallad ”aptitlig aggression” (engelska: appetitive aggression). Weierstall m.fl. (2013) studerar nämligen hur unga pojkar i östra DRK socialiseras in i våldsamma beteenden. Med aptitlig aggression menar de att barn som växt upp i beväpnade grupper kan utveckla attityder och värderingar som förhöjer deras våldsbenägenhet (Weierstall m.fl., 2013:506). I ett ogynnsamt sammanhang där den normala, civiliserade socialisationsprocessen avbrutits kan en attraktion till aggressivitet och grymhet uppstå. Den aptitliga aggressionen beskrivs vara en del av den mänskliga naturen, vilket innebär att denna typ av eskalerande våld riskerar att breda ut sig i regioner (såsom östra DRK) där gränserna för civiliserat beteende suddats ut.

4.3.4. Grupptillhörighet och sammanhållning

Kunskapen om socialiseringen av rekryter leder fram till att Cohen (2017:711–712) ser hur dessa maskulinitets-bekräftande, stigmatiserande, offentliga och våldsamma aktioner kan stärka banden inom gruppen som utför dem. Eichert (2019:417) instämmer med Cohen (2017) och beskriver den manliga militära socialisationen som någonting som bekräftar medlemmarnas grupptillhörighet, såväl som manlighet och heterosexualitet. Att vara maskulin likställs i hög utsträckning med att inte vara homosexuell. Socialiseringen kan bestå av att gemensamt titta på pornografi, använda misogynt språk och att göra en tydlig gränsdragning gällande könsroller (Eichert, 2019:417–418). Sexuellt våld framställs som ett ritualistiskt sätt att upprätthålla maktstrukturer och heteronormer. Soldaterna förväntas till viss del också demonstrera sin manlighet genom sexuella erövringar. Eichert (2019:418) beskriver våldtäkter i grupp som ett särskilt effektivt sätt att knyta band med övriga gruppen då det visar prov på maskulina karaktärsdrag i form av både sexuell förmåga och aggressivitet. Gruppvåldtäkter kan således vara ett sätt för soldater att öka samhörigheten samt upprätta social status gentemot de andra. Genom att tävla med varandra och skryta om sina prestationer skapas band av lojalitet och solidaritet inom gruppen vilket förstärker ”vi och dom”-känslan och blir särskilt starka eftersom männens handlingar starkt påverkar såväl kvinnan som samhället negativt. Det blir alltså en tydlig uppdelning mellan etablerade och outsiders.

Männen som våldtar internaliserar normerna i den etablerade gruppen och ansluter till den för att inte bli exkluderade. Behovet av att tillhöra innegruppen kan därför förklara hur en individ

kan ta till så extrema åtgärder för att säkerställa detta. Kvinnorna betraktas som onda eller svaga och våldet mot dem rättfärdigas och anses paradoxalt nog visa på styrka. Att beblanda sig med en outsider innebär att den etablerade riskerar att drabbas av ”anomisk smitta”, i detta fall de män som inte vill ägna sig åt sexuellt våld eller uttrycka andra former av hypermaskulina egenskaper. Det här kan således förklara både varför makarna exkluderar sina fruar och varför de beväpnade männen våldtar – ingen av dem vill uteslutas. Elias och Scotson för även en diskussion om skvaller och menar att anklagande skvaller används i syfte att förstärka sin och gruppens status. Det stärker gruppens existerande band och används därigenom som ett vapen för att utöva social kontroll och begränsa outsidergruppen (Elias & Scotson, 2010:156, 166–167). Fenomenet kan liknas vid det skapande av grupptillhörighet som dels sker mellan de beväpnade männen, dels i resten av lokalsamhället – då samhället alltså delas in i våldtagna och icke-våldtagna snarare än efter kön eller utifrån andra godtyckliga skiktningsprinciper.

5. Slutsats och diskussion

I kommande avsnitt presenteras de slutsatser som dragits utifrån resultatet. Efter detta följer en diskussion samt avslutande reflektioner.

5.1. Slutsats

Det framgår tydligt varför det sexuella våldet är så pass effektivt. Det sprider skräck och oro som lamslår såväl människor som avgörande samhällsfunktioner och drabbar kvinnan både fysiskt, psykiskt och socialt: fistlar, trasigt underliv, skottskador, död, ångest, depression, exkludering och stigmatisering är bara några av konsekvenserna. Det sexuella våldet har en splittrande förmåga och blir särskilt effektivt då kvinnan håller samman familjer, samhället och gemenskapen. Dessutom påverkas kultur, normer och värderingar vilket således bidrar till att våldet kan fortgå. Fysiska smärtor och rädslan som präglar den utsatta kvinnans vardag resulterar många gånger i att hon inte kan eller vågar återgå till fältet hon brukar vilket leder till avsaknad av nödvändiga livsmedel. De individuella konsekvenserna får alltså även sociala och strukturella följder, samtidigt som strukturerna i sin tur ligger till grund för de individuella genom den tabu och stigmatisering det sexuella våldet medför. På grund av denna cirkulära process kan våldet reproduceras och blir ett oerhört effektivt vapen i konflikten i DRK. Strukturerna reproduceras också när unga män internaliserar de normer som existerar i de beväpnade grupperna där hypermaskulina egenskaper uppmuntras. Baserat på insikter från Elias och Scotsons teori kan vi se att det sannolikt sker på grund av individernas behov att känna inkludering. På liknande sätt leder det påtagliga trycket från normerna till att makar stöter bort

fruar som blivit våldtagna, trots att de vissa gånger egentligen inte vill. Priset för att gå emot de oskrivna reglerna är helt enkelt för högt.

En annan orsak till våldets effektivitet och det faktum att det bryter ner kvinnor, män och samhället kan handla om antaganden om kön, könsrelationer och skuld. Både Baaz och Stern (2013:47) och Elvin-Nowak och Thomsson (2003) menar att det just finns tydliga antaganden om kön där kvinnor och män har olika förväntningar på sig. Dessa är så pass djupt rotade i samhället och internaliserade av individen att de blir trögföränderliga. Det sexuella våldet blir därför effektivt då kvinnan är familjens fundament. De trögföränderliga antaganden om de respektive könen ger alltså förutsättningar för våldets effektivitet och reproduktion. Avslutningsvis framhålls avsaknaden av ekonomisk stabilitet i kombination med dessa djupt rotade könsroller. Toxisk maskulinitet är nämligen ett attribut som premieras då egenskaper som förknippas med detta är nödvändiga i krig. Fattigdomen gör att män inte kan ”göra kön” i sin traditionella roll som familjeförsörjare och i somliga fall kan våldtäkter då bli ett alternativt sätt att tillfälligt bevisa sin maskulinitet och dominans.

Det sexuella våldet i östra Demokratiska republiken Kongo är alltså ett mycket destruktivt och komplext inslag i konflikten som skapar djup fysisk, känslomässig och social nöd.

5.2. Diskussion

Resultaten i denna studie visar att den tidigare forskningen är mycket samstämmig. Samtliga forskare som studerat det sexuella våldet vittnar om liknande konsekvenser, både individuella och strukturella. Statistiken skiljer sig något mellan källorna men det beror på urvalets storlek, geografiska plats och svårigheterna att kartlägga våldet. Det sexuella våldets tabubelagda karaktär bidrar också sannolikt till ett stort mörkertal och underrapportering på ämnet.

Något vi saknade i litteraturen är dock resonemang och information kring huruvida de beväpnade männen som skadar kvinnan verkligen är medvetna om konsekvenserna och effektiviteten eller inte. Många gånger beordras de till att skada och sexuellt utnyttja kvinnorna vilket leder till funderingar gällande om order enbart följs eller om de är medvetna om handlingarnas systematik och strukturella konsekvenser.

Teorierna har vidare kunnat synliggöra viktiga aspekter av våldet: bland annat hur kön och samhällsstrukturer starkt påverkar de normer som reproducerar våldet och hur grupptillhörighet eller utanförskap kan driva individer till specifika beteenden. Begreppet toxisk maskulinitet hjälpte oss att ytterligare förstå motivet bakom männens agerande. Med hjälp av teorierna kan

vi konstatera att det finns normdrivande faktorer som påverkar det faktum att våldet tillåts fortgå och reproduceras mellan generationer. Här innefattas både normer och förväntningar kring männens beteende och agerande, hur de socialiseras in i ett samhälle där sexuellt våld är en självklar del av krigsföringen samt vilka antaganden som finns om kvinnan.

Det faktum att dokument som intygar att kvinnan inte är smittad av någon könssjukdom kan fungera som ett första steg mot återintegrering visar starkt på behovet av lättillgänglig sjukvård. I DRK är det främst Panzisjukhuset i Bukavu som har resurser för att hjälpa dessa kvinnor men många kan inte ta sig dit. Kelly m.fl. (2011:5) rapporterar exempelvis att endast 4,2 procent av de drabbade kvinnorna i deras studie fick hjälp inom 72 timmar efter attacken. Detta visar på de begränsade möjligheter till sjukvård och en satsning för flera sjukhus skulle därför göra stor skillnad för många kvinnor. Målet är givetvis att kvinnorna inte ska behöva uppsöka sjukhus över huvud taget, men innan det nås är det trots allt ett effektivt sätt att förhindra exkluderingen av dem. Rent praktiskt är det dock svårt att uppnå detta då situationen i DRK är så pass komplex. Byggandet av sjukhus kräver nämligen bland annat pengar, resurser och bättre infrastruktur och med en korrupt och ovillig statsmakt möter det sannolikt motstånd.

Slutligen är DRK bara ett exempel på detta vanligt förekommande fenomen och resultaten i denna studie kan därmed, åtminstone i viss mån, generaliseras till andra konfliktdrabbade länder. Trots att situationen i DRK underlättar det sexuella våldets etablering är det inte nödvändigtvis avgörande med en icke-fungerande statsmakt, laglöshet eller dålig infrastruktur. En välfungerande statsmakt och bättre infrastruktur ger förvisso bättre förutsättningar för hantering av strategiska övergrepp men utgör ingen garanti för dess frånvaro. Det är därför inte förvånande att sexuellt våld som vapen existerar och fortsätter reproduceras i andra kontexter.

5.2.1. Vidare forskning

När det gäller ett så aktuellt och långvarigt problem är givetvis all fortsatt forskning bra, särskilt då användandet av sexuellt våld som ett vapen inte är unikt för DRK utan någonting som använts på många platser under en lång tid. Ett förslag på vidare forskning skulle därmed kunna vara att studera samma fenomen men i en annan kulturell kontext med fokus på följande frågor: Hur ser användandet av sexuellt våld ut i länder som har andra normer, värderingar och syn på kvinnor och män? Identifieras samma orsaker till dess effektivitet och reproduktion? Har landet bättre infrastruktur än DRK och därmed fler möjligheter att hjälpa kvinnorna?

Effektiviteten av våldet i DRK uppstår inte i ett vakuum utan påverkas starkt av den laglöshet, korruption, fattigdom, dålig infrastruktur och kultur som redan råder i landet. Att sexuellt våld blivit så djupt rotat i kulturen är därför sannolikt det som utmärker DRK från andra konfliktdrabbade länder. Där växer pojkar och flickor upp med detta till skillnad från exempelvis Ukraina där det (förhoppningsvis) är mer temporärt och tydligt knutet till Rysslands invasion av landet. Det är med andra ord avgörande att i en eventuell jämförande studie ta hänsyn till samtliga aspekter som ”tillåter” våldet. Mot bakgrund av Zurbriggens (2010) analys kring kopplingen mellan krig och sexuellt våld blir detta av särskild vikt. Det sexuella våldet som vapen förutsätter att det råder en konflikt, samtidigt som det sexuella våldet i sig ökar konfliktens komplexitet och utgör ett hinder för fred.

Referenslista

Albutt, K., Kelly, J., Kabanga, J., Vanrooyen, M. (2017). Stigmatisation and rejection of survivors of sexual violence in eastern Democratic Republic of the Congo. *Disasters, 41(2),* 211–227. Doi:10.1111/disa.12202

Alexandre, B. A., Mutondo, M. K., Balegamire, B. J., Emile, A & Mukwege, D. (2021). Motivations for sexual violence in armed conflicts: voices from combatants in eastern Democratic Republic of Congo. *Medicine, Conflict and Survival, 37:1,* 15-33, doi: 10.1080/13623699.2021.1882365

Baaz, M. E., & Stern, M. (2009). Why Do Soldiers Rape? Masculinity, Violence, and Sexuality in the Armed Forces in the Congo (DRC). *International Studies Quarterly 53 (2):* 495–518. doi: 10.1111/j.1468-2478.2009.00543.x

Baaz, M. E., & Stern, M. (2013). *Sexual violence as a weapon of war? : perceptions, prescriptions, problems in the Congo and beyond.* Uppsala, Sweden: Zed Books.

Bartels, S., Scott, J., Leaning, J., Mukwege, D., Lipton, R., & VanRooyen, M. (2010). Surviving sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo. *Journal of International Women's Studies, 11(4),* 37–44. doi:10.1016

Bartels, S., Scott, J., Leaning, J., Mukwege, D., Lipton, R., & Van Rooyen, M. (2013). Militarized Sexual Violence in South Kivu, Democratic Republic of Congo. *Journal of Interpersonal Violence., 28(2*), 340–358. doi:10-1177

Benshoof, J. (2014). *The Other Red Line: The Use of Rape as an Unlawful Tactic of Warfare.* Glob Policy, 5: 146–158. doi: 10.1111/1758-5899.12140

Berggren, K. (2020). Maskulinitetsteorier i förändring: nya begrepp, nya tolkningar. *Socialmedicinsk Tidskrift, 97(2),* 187–195.

Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder.* (3. uppl.) Stockholm: Liber AB

Clark, J.N. (2014). *Making Sense of Wartime Rape:A Multi-causal and Multi-level Analysis.* Ethnopolitics, 13:5, 461-482, doi:10.1080/17449057.2014.928461

Cohen, D. K. (2017). The ties that bind: How armed groups use violence to socialize fighters. Journal of Peace Research, 54(5), 701–714. doi:10.1177/0022343317713559

Daudu, I. A., & Shulika, L. S. (2019). *Armed conflicts in africa: Examining sexual violence as an instrument of war*. Journal of African Union Studies, 8(1), 51-71. doi:10.31920/2050-4306/2019/v8n1a3

Dossa, N. I., M. V. Zunzunegui, M. Hatem & W. D. Fraser. (2014). Mental Health Disorders among Women Victims of Conflict-related Sexual Violence in the Democratic Republic of Congo. *Journal of Interpersonal Violence 30 (13),* 2199–2220. doi:10.1177/0886260514552447.

Eichert, D (2019) *"Homosexualization" revisited: an audience-focused theorization of wartime male sexual violence.* International Feminist Journal of Politics, 21:3, 409-433, DOI: 10.1080/14616742.2018.1522264

Elias, N. & Scotson, J. L. (2010). *Etablerade och outsiders.* (2. utök. och rev. uppl.) Lund: Arkiv.

Elvin-Nowak, Y. & Thomsson, H. (2003). *Att göra kön: om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Bonnier.

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. (första upplagan). Stockholm: Natur & Kultur.

Förenta Nationernas regionala informationskontor för Västeuropa (UNRIC). (2020). *Bekämpa sexuellt våld i krig.* Hämtad 2022-02-21 från https://unric.org/sv/bekampa-sexuellt-vald-i-krig/

Globalis. (2021, 7 maj). *Den demokratiska republiken Kongo.* Hämtad 2022-02-06 från https://www.globalis.se/Konflikter/Afrika/den-demokratiska-republiken-kongo

Josse. (2011). 'They came with two guns': The consequences of sexual violence for the mental health of women in armed conflicts. *International Review of the Red Cross 92(877):177–195.* doi:10.1017/S1816383110000251

Kaldor, M. (2012). New and old wars. Organized violence in a global era. (3., rev. and updated ed.) Cambridge: Polity.

Kelly, J.T., Betancourt, T.S., Mukwege, D., Lipton, R., Vanrooyen, M.J. (2011). Experiences of female survivors of sexual violence in eastern Democratic Republic of the Congo: A mixed-methods study. *Conflict and Health, 5 (1), art. no. 25.* doi:10.1186/1752-1505-5-25

Kohli, A., N. A. Perrin, R. M. Mpanano, L. C. Mullany, C. M. Murhula, A. K. Birnkurhorhwa, A. B. Mirindi, et al. (2014). Risk for Family Rejection and Associated Mental Health Outcomes among Conflict-Affected Adult Women Living in Rural Eastern Democratic Republic of the Congo. *Health Care for Women International 35 (7–9),* 789–807. doi:10.1080/07399332.2014.903953.

Koos, C. (2017). Sexual violence in armed conflicts: research progress and remaining gaps. *Third World Quarterly, 38(9),* 1935–1951. Doi:10.1080/01436597.2017.1322461

Larsen, A. K. (2018). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod.* Malmö: Gleerups

Lindström, A. (2022, 6 april). *Våldtäkt används som vapen i Ukraina – risk för stort mörkertal.* SVT Nyheter. https://www.svt.se/nyheter/utrikes/sexuellt-vald-i-ukraina

Läkare Utan Gränser. (u.å.). *Fistel: ett medicinskt och socialt problem.* Hämtad 2022-04-04 från https://lakareutangranser.se/vad-vi-gor/vara-arbetsomraden/fistel-ett-medicinskt-och-socialt-problem

Maclin, B., Kelly, J., Kabanga, J., & VanRooyen, M. (2015). "They have embraced a different behaviour": transactional sex and family dynamics in eastern Congo's conflict. *Culture, Health & Sexuality, 17(1),* 119–131. Doi:10.1080/13691058.2014.951395

Mukwege, D., & Nangini, C. (2009). Rape with Extreme Violence: The New Pathology in South Kivu, Democratic Republic of Congo. *PLoS Med 6(12): e1000204.* doi:10.1371

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). (2022). *Sexuellt våld i krig och konflikt.* Hämtad 2022-03-30 från https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexuellt-vald-i-krig-och-konflikt/

Panzi Foundation. (2021). *Denis Mukwege.* Hämtad 2022-03-30 från https://panzifoundation.org/dr-denis-mukwege/

Peterman, A., T. Palermo, and C. Bredenkamp. (2011). Estimates and Determinants of Sexual Violence against Women in the Democratic Republic of Congo. *American Journal of Public Health 101 (6),* 1060–1067. doi:10.2105/AJPH.2010.300070.

PMU. (u.å.). *Vårt arbete.* Hämtad 2022-05-06 från https://pmu.se/pmu-varlden/

Salih, E. G., Kaur, H., & Yahya, W. R. W. (2016). *Wartime women rape: A means of moral attack and emasculation in lynn Nottage's ruined.* International Journal of Applied Linguistics and English Literature, 5(3), 113-120. doi:10.7575/aiac.ijalel.v.5n.3p.113

Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research 104,* 333–339. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039

Strid, S., Meier-Arendt, D. (2020). Våld som system: Våld, maskulinitet och förändring. *Socialmedicinsk Tidskrift, 97(2):* 235–247

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, SIDA. (2022). *Sidas arbete i Demokratiska republiken Kongo.* Hämtad 2022-03-01 från https://www.sida.se/sida-i-varlden/sidas-arbete-i-demokratiska-republiken-kongo

The Guardian. (2022, 4 april). *Rape as a weapon: huge scale of sexual violence inflicted in Ukraine emerges.* https://www.theguardian.com/world/2022/apr/03/all-wars-are-like-this-used-as-a-weapon-of-war-in-ukraine

Thureson, B. (2009). *De glömda kvinnornas röst.* Örebro, Libris förlag.

Trenholm, J., Olsson, P., Blomqvist, M., & Ahlberg, B. M. (2016). The global, the ethnic and the gendered war: women and rape in eastern Democratic Republic of Congo. *Gender, Place and Culture : a Journal of Feminist Geography*, *23(4)*, 484–502. Doi:10.1080/0966369X.2015.1013440

UN Action. (2007). *UN Action Against Sexual Violence in Conflict: Stop Rape Now*

Verelst, De Schryver, M., De Haene, L., Broekaert, E., & Derluyn, I. (2014). The mediating role of stigmatization in the mental health of adolescent victims of sexual violence in Eastern Congo. *Child Abuse & Neglect, 38(7),* 1139–1146. doi:10.1016

Vetenskapsrådet. (2021). *Etik i forskningen.* Hämtad 2022-04-10 från https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html

Weierstall, R., Haer, R., Banholzer, L., & Elbert, T. (2013). Becoming cruel: Appetitive aggression released by detrimental socialisation in former Congolese soldiers. *International Journal of Behavioral Development*, *37(6)*, 505–513. Doi:10.1177/0165025413499126

Whittemore, R., & Knafl, K. (2005). The integrative review: updated methodology. Journal of advanced nursing, 52(5), 546–553. https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2005.03621.x

Zurbriggen, E. L. (2010). *Rape, War, and the Socialization of Masculinity: Why our Refusal to Give up War Ensures that Rape cannot be Eradicated.* Psychology of Women Quarterly, 34(4), 538–549. doi:10.1111/j.1471-6402.2010.01603.

Bilagor

Bilaga 1 – Artikelmatris

Söksträng 1 (“sexual violence” AND (congo OR DRC) AND consequence* AND social AND psychosocial)

Författare, år och titel	Syfte	Metod och urval	Resultat och slutsats
Albutt, K., Kelly, J., Kabanga, J., VanRooyen, M. (2017). **Stigmatisation and rejection of survivors of sexual violence in eastern Democratic Republic of the Congo**	Bidra med förståelse kring kongolesiska kvinnors upplevelser av stigmatisering och exkludering efter sexuellt våld i krigskontext.	Enkätundersökning om sexuellt våld i krig i DRK. Fokus på stigma och exkludering. Antal deltagare = 221 959.	86,8 % av kvinnorna som deltog i studien har utsatts för våldet. Kvinnorna upplevde bland annat förminskning, rädsla för stigmatisering, exkludering och mer våld.
Kelly, J.T., Betancourt, T.S., Mukwege, D., Lipton, R., Vanrooyen, M.J. (2011). **Experiences of female survivors of sexual violence in eastern Democratic Republic of the Congo: A mixed-methods study.**	Studerar också kongolesiska kvinnors upplevelser efter sexuellt våld i krigskontext. Författarna ville även förstå samhällets reaktioner.	Gruppintervjuer (48 kvinnor) och en enkätundersökning (255 kvinnor).	75,7 % (193/255) av respondenterna utsattes för sexuellt våld. Stark rädsla för stigmatisering. Långvarigt våld, laglöshet och en spridning av beväpnade grupper kan alla bidra till de extremt utbredda och våldsamma former av våldtäkt som ses i DRK.
Koos, C. (2017). **Sexual violence in armed conflicts: research progress and remaining gaps.**	Förstå det sexuella våldets orsaker och konsekvenser med fokus på sexuellt våld i krig och konflikt i stort – inte enbart i DRK.	Litteraturstudie.	Skiljer på våldtäkt av lust och ondska (”evil rape” och ”lust rape”). Våldtäkterna ofta offentligt. Involverar tortyr och tillhyggen. Mål med våldet: förnedring, skapandet av terror, spridandet av sjukdomar. Stigmatisering och exkludering.
Maclin, Kelly, J., Kabanga, J., & VanRooyen, M. (2015). **“They have embraced a different behaviour”: transactional sex and family dynamics in eastern Congo’s conflict.**	Undersöker hur individer i östra DRK engagerar sig i, och påverkas av, det sexuella våldet som drabbat landet länge.	Studien utgjordes av 12 fokusgruppsdiskussion mellan 2009–2010 i tre städer i DRK: Goma, Bukavu and Kalehe.	Ekonomiska omständigheter och en förändrad roll i familjen. Fattigdomen leder till att kvinnor tvingas delta i transaktionssex vilket bidrar till risken för exkludering. Resultaten visar också på våldets effektivitet: kriget splittrar familjer och samhällen.
Trenholm, J., Olsson, P., Blomqvist, M., & Ahlberg, B. M. (2016). **The global, the ethnic and the gendered war: women and rape in eastern Democratic Republic of Congo.**	Inkludera kvinnornas perspektiv gällande användandet av sexuellt våld i krig i DRK.	Fältstudier (totalt 7 månader under 6 år), 11 kvalitativa semistrukturerade intervjuer och 4 berättelser från kvinnor mellan 14 och 33 år i DRK.	Kvinnorna i studien upplevde rädsla och flera sorters förlust: ex. känslor som stolthet och lycka, social status, integritet, hälsa, ekonomisk försörjning och säkerhet Tar också upp problematiken med barn som föds efter våldtäkt
Weierstall, Haer, R., Banholzer, L., & Elbert, T. (2013). **Becoming cruel: Appetitive aggression released by detrimental socialisation in former Congolese soldiers.**	Förstå orsaken till det sexuella våldet: ”aptitlig aggression” och dess utveckling.	Strukturerade intervjuer med 95 medlemmar av kongolesiska beväpnade styrkor mellan 15 och 46 år. Fem deltagare var kvinnor.	”Aptitlig aggression” som en förklaring till våldet. Unga pojkar socialiseras in i våldsamma beteenden. De uppfattar aggression och våld på ett mer önskvärt sätt vilket har signifikant betydelse för mäns våldsbenägenhet.

Bilaga 2 – Artikelmatris

Sökträng 2 (“sexual violence” AND (congo OR DRC) AND (norm* OR value*) AND weapon)

Författare, år och titel	Syfte	Metod och urval	Resultat och slutsats
Baaz, M. E., & Stern, M. (2009). **Why Do Soldiers Rape? Masculinity, Violence, and Sexuality in the Armed Forces in the Congo (DRC).**	Förstå varför våldtäkter uppstår i krig.	Semi-strukturerade gruppintervjuer med totalt 139 kongolesiska soldater.	Sexuellt våld normaliseras. Distinktion mellan ”evil rapes” och ”lust rapes.
Benshoof, J. (2014). **The Other Red Line: The Use of Rape as an Unlawful Tactic of Warfare**	Föreslå ett sätt för stater att stoppa förekomsten av sexuellt våld som ett vapen.	Litteraturstudie.	Sexuellt våld bör behandlas som ett ”riktigt” vapen och brott.
Clark, J.N. (2014). **Making Sense of Wartime Rape:A Multi-causal and Multi-level Analysis**	Utveckla en multi-kausal förklaringsmodell för varför sexuellt våld uppstår.	Litteraturstudie.	Våldtäkterna uppstår av flera orsaker. Makro-faktorer skapar ett manus som aktörer på mikro-nivå tolkar och efterlever. Betonar mesonivån: gruppen. Det strategiska och symboliska värdet våldtäkten ger beväpnade grupper.
Cohen, D.K. (2017). **The ties that bind: How armed groups use violence to socialize fighters**	Undersöka hur sexuellt våld skapar band mellan förövarna.	Fältstudie baserad på enkät med 224 före detta soldater samt semi-strukturerade intervjuer med 95.	Offentligt våld i grupp skapar band mellan förövarna. Bekräftar lojalitet och maskulinitet.
Daudu, I.A., Shulika, L.S. (2019). **Armed conflicts in Africa: Examining sexual violence as an instrument of war**	Öka förståelsen för varför sexuellt våld uppstår i krig.	Litteraturstudie.	Sociala konsekvenser. Det sexuella våldet ses som tabu, vilket gör att det fungerar som både ”motivator” och ”silencer”.
Dossa, N. I. m.fl. (2014). **Social consequences of conflict-related rape: The case of survivors in the eastern democratic Republic of Congo**	Undersöka kvinnornas uppfattningar om de sociala konsekvenser som följer våldtäkter.	Intervjuer med 12 kvinnor i norra Kivu (DRK) i åldrarna 15–45.	Livet upplevs svårt och förtryckande till följd av sociala normer. Liknande konsekvenser för barnen som föds till följd av våldtäkt.
Eichert, D. (2019). **“Homosexualization” revisited: an audience-focused theorization of wartime male sexual violence**	Undersöka hur normer gällande sexualitet motiverar förövare som våldtar män.	Litteraturstudie.	Tre typer av sexuellt våld: uttrycka makt, bekräfta grupptillhörighet samt skicka budskap till det större samhället. Mikro-meso-makro.
Salih, E.G., Kaur, H., Yahva, W.R.W. (2016). **Wartime women rape: A means of moral attack**	Visa att sexuellt våld är en medveten krigsstrategi.	Applicerar Gottschalls strategiska våldtäktsteori på en pjäs om DRK.	Våldtäkt av kvinnor i krig är en taktik för att underlätta och garantera uppnåendet av vissa förplanerade mål.
Zurbriggen, E.L. (2010). **Rape, War, and the socialization of masculinity: Why our refusal to give up war ensures that rape cannot be eradicated.**	Undersöka korrelationen mellan krig och våldtäkter. Presenterar en teoretisk modell.	Litteraturstudie.	Svårt att motverka sexuellt våld i krig. Undersöker korrelationen mellan krig och våldtäkter. Hegemonisk maskulinitet är både den gemensamma underliggande nämnaren och en konsekvens.

Bilaga 3 – Artikelmatris

Sammanställning av övriga artiklar

Författare, år och titel	Syfte	Metod och urval	Resultat och slutsats
Alexandre, B. A., Mutondo, M. K., Balegamire, B. J., Emile, A & Mukwege, D. (2021). **Motivations for sexual violence in armed conflicts: voices from combatants in eastern Democratic Republic of Congo.**	Studerar sexuellt våld i krig i DRK ur kombattanternas perspektiv.	30 intervjuer med f.d. och tjänstgörande kombattanter i södra Kivu som direkt eller indirekt upplevt sexuellt våld i beväpnade konflikter under perioden 1997–2018.	Motiv för det sexuella våldet. Tar upp såväl hypermaskulinitet som hur männen socialiseras in i ett samhälle där de tränas till att döda, våldta och skada civila. Samhället präglas starkt av traditioner och det sexuella våldet kan kvalificeras som ett massförstörelsevapen.
Bartels, S., Scott, J., Leaning, J., Mukwege, D., Lipton, R., & VanRooyen, M. (2010). **Surviving sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo.**	Beskriva det sexuella våldet i östra DRK och definiera fysiska och psykiska konsekvenser.	Semistrukturerade intervjuer på Panzisjukhuset med 1021 kvinnor (3,5–80 år) som överlevt sexuellt våld. Hölls 2006. Dessa patienters journaler studerades också.	Tar lång tid för många kvinnor att söka/få hjälp på Panzisjukhuset: okunskap, otillgänglighet och stigma. Konsekvenserna bestod bl.a. av smärtor i såväl underliv som mage, graviditet, rädsla och exkludering.
Bartels, S., Scott, J., Leaning, J., Mukwege, D., Lipton, R., & Van Rooyen, M. (2013). **Militarized Sexual Violence in South Kivu, Democratic Republic of Congo.**	Beskriva sexuellt våld ur överlevarnas perspektiv och analysera förövarna.	Studerade 4311 journaler från Panzisjukhuset och överlevande kvinnor intervjuades.	Majoriteten av våldet utförs av beväpnade män och det används i syfte att terrorisera, förödmjuka och skrämma civilbefolkningen och bryta ner samhällen och familjer. Det är ett billigt, lättillgängligt och extremt effektivt vapen.
Kohli, A., N. A. Perrin, R. M. Mpanano, L. C. Mullany, C. M. Murhula, A. K. Birnkurhorhwa, A. B. Mirindi, et al. (2014). **Risk for Family Rejection and Associated Mental Health Outcomes among Conflict-Affected Adult Women Living in Rural Eastern Democratic Republic of the Congo.**	Utforska förhållandet mellan konfliktrelaterat trauma, mental ohälsa, samt exkludering från familjen.	Intervjuer med hushållsrepresentanter i blandade åldrar från tio olika byar i södra Kivu.	Att utsättas för konfliktrelaterade trauman, inklusive sexuella övergrepp, är kopplat till ökad sannolikhet för familjeexkludering, vilket i sin tur förknippas med sämre psykiska hälsa.
Mukwege, D., & Nangini, C. (2009). **Rape with Extreme Violence: The New Pathology in South Kivu, Democratic Republic of Congo**	Dokumenterar de medicinska konsekvenserna av sexuellt våld (rape with extreme violence, REV) på Panzisjukhuset i Bukavu (DRK).	Analyserar rapporter från icke-statliga organisationer (NGOs) om användningen och effekterna av våldtäkt i DRK. Nyttjar också egen erfarenhet. 7,519 kvinnor deltog.	Ett destruktivt och sadistiskt beteende. Dess effektivitet grundar sig i djupt rotade patriarkala strukturer och förväntningar på kvinnan och mannen.
Peterman, A., T. Palermo, and C. Bredenkamp. (2011). **Estimates and Determinants of Sexual Violence against Women in the Democratic Republic of Congo.**	Försöker komplettera empirisk forskning genom att tillhandahålla databaserade uppskattningar för sexuellt våld i DRK.	Baseras på hushållsundersökningar gjorda sedan 1980-talet i över 84 länder. Fokus på den från DRK: 9995 kvinnor.	Siffrorna visas vara högre än tidigare rapporterat. Lägger mer fokus på sexuellt våld som utövas av män från lokala samhällen som ofta utnyttjar konflikten till att våldta utan att straffas.

Strid, S., Meier-Arendt, D. (2020). **Våld som system: Våld, maskulinitet och förändring.**	Diskutera våld som system och förhållandet mellan maskulinitet, våld och förändring.	Litteraturanalys utifrån radikalfeministiska teoretiska utgångspunkter.	Maskulinitet och mäns praktiker inte kan lösgöras från våld och våldsamma praktiker: de två är ömsesidigt formande och formerande.
Verelst, De Schryver, M., De Haene, L., Broekaert, E., & Derluyn, I. (2014). **The mediating role of stigmatization in the mental health of adolescent victims of sexual violence in Eastern Congo.**	Utforska de faktorer som förklarar de psykiska följderna av krigsrelaterat sexuellt våld och fokuserar särskilt på stigmatiseringens roll.	Tvärsnittsundersökning med enkäter på 22 slumpmässigt utvalda skolor i östra DRK bland totalt 1305 flickor i åldrarna 11–23.	Stigmatiseringen förklarar en stor del av den mentala ohälsan som följer sexuellt våld.
Josse, E. (2011). **'They came with two guns': The consequences of sexual violence for the mental health of women in armed conflicts**	Undersöka vilka psykologiska effekter sexuellt våld har på offret, särskilt under beväpnade konflikter.	Litteraturstudie.	Sexuellt våld har en bestående negativ inverkan på offrets uppfattning om sig själv och andra. På samhällsnivå stigmatiserar det offret och berövar henne all social status.